

EGYETEM

Társadalmi-és tudományos

FOLYÓÍRAT

1915/1916.

Január hó.

3. szám.

Főszerkesztő

Fehér Gábor

Felelős szerkesztő

Papp Imre

Munkatársak:

Theologiai karról

Ferenczy Károly

Jogi karról

Markovits Lajos

Kiadóhivatali főnök

Rázsó Pál

MIKAL

1915

MEGJELENIK

hasonlóan a 1. szer. előfizet. árá-

egész. évre 3. k. egy. szám. 30. f.

KIADJA AZ EGYETEMI KÖR

FELHIVÁS!

A DEBRECENI EGYETEMI KÖR, hogy az ifjúság életéről a nagy nyilvánosságot tájékoztassa,

„AZ EGYETEM“

címen lapot indít. Lapunk a jelen időben céljául tűzte ki azt is, hogy a hadbavonult egyetemi hallgatóknak, ill. azok hozzátartozóinak, amennyiben egyetemi ügyekben felvilágosítást kérnek, ezekkel készségesen szolgáljon. A lap összeállításánál igyekszünk szórakoztatót is nyújtani.

Lapunk havonta egyszer jelenik meg és előfizetési ára évi 3 korona. SZERKESZTŐSÉG.

AZ ELŐFIZETÉSI ÖSSZEG RÁZSÓ PÁL
KIADÓHIVATALI FŐNÖK CÍMÉRE
KÜLDENDŐ. KOLLÉGIUM. DEBRECEN.

Mindennemű közlemény és kézirat a főszerkesztő címére: Debrecen, Kollegiumi internátus, küldendő.

TANULMÁNYOK

Bosznia és Hercegovina közjogi helyzete.

Írta: *Nizsalovszky Endre.*

I.

A magyar korona országainak középcímere alig néhány nappal ezelőtt egy pajzzsal gazdagodott. Királyi rendelet következtében felvételre Magyarországnak középcímérébe Bosznia címere: bársonypiros mezőben kinyúló ezüst kar, kivont kardot tartva. S ez a címer most talán új jelentőséget nyer; a mai időkben, ha még nem volna Boszniának címere, talán akkor sem tudnánk jobbat találni a vérpiros alapnál és a kivont kardnál. Vérbe, sok vérbe került Bosznia okkupációja. Szeghalmi Gyula Bosznia-Hercegovina történetében közli, hogy az okkupáció folyamán az osztrák-magyar hadseregből 195 tiszt, 7500 legény esett el, kik közül 5260 volt a magyar állampolgár. A mai időkben, amikor a háború egyik nem is mellékes célja éppen Bosznia megtartása, ismét sok magyar vér öntözte a görbe hegyek országát. Boszniahoz való igényünk kérdése mindig aktuális volt, de különösen alkalmas időben történt a jogcím elismerése a címerbe való felvétel által most, harcok, küzdelmek idején, amikor a Bosznia-Hercegovinára vonatkozó ellentétes osztrák és magyar vélemények amúgy is elcsendesedtek és el is kellett csendesedniök.

A Bosznia és Hercegovina helyzetére vonatkozó kérdést a megoldáshoz a címer egy lépéssel sem vitte közelebb, mert ez mindössze csak annak megállapítását foglalja magában, hogy Boszniához Ausztriának és Magyarországnak jogcíme van. Ezt pedig, egyes túlzó irányzatoktól eltekintve, mindenki elismerte azelőtt is.

II.

Helyes lesz talán, bár ennek ma már legfeljebb annyi jelentőséget tulajdonítok, hogy belőle Magyarországnak Bosznia-Herce-

govinához való jogcíme ki nem mutatható, egy kis történelmi visszapillantást tennünk.

II. Béla korában terjedt a magyar uralom a Száván túl,¹ a a Bosna mentében és annak völgyeiben lakó szerb törzsekre is. 1137-ben Béla király öt éves fiát, Lászlót boszniai herceggé nevezte ki. II. Endre pedig a mai Hercegovinát (Hum) csatolta Boszniához. II. Béla óta „Ráma királya“ címet királyaink címei között állandóan megtaláljuk.

Az Árpádok kihalása után Rámát Szerbia foglalta el, de az utóbb ismét visszakerült magyar fennhatóság alá. Nagy Lajos alatt Bosznia önálló királyság lett. A török hódítás fokozatos terjeszkedése következtében Mátyásnak Bosznia birtokáért erős harcokat kellett folytatnia, ez eredményezte azután, hogy a kormányzás centrálissá vált, királyi tisztviselők kormányozták.

Közjogi helyzet tekintetében a dolog úgy állott, hogy a mai Bosznia északi részén voltak a macsói, sói és ozorai hánságok Magyarországgal szoros kapcsolatban. A déli rész volt a tulajdonképeni Bosznia, amely korántsem volt a királysággal, Magyarországgal szoros kapcsolatban, annyira nem, hogy nem egyszer „Bosznia királya“ háborút viselt Magyarország ellen. Magyarországtól függetlenül szövetségre lépett Velencével a dalmát városok ellen vagy megfordítva. Hogy pedig a Magyarország elleni háborúk, hadviselések nem tekintettek egyszerű lázadásoknak, kitűnik abból, hogy az ellenségeskedés nem büntető expedícióval és a fejedelem megbüntetésével végződött, hanem igen gyakran békekötéssel, szerződéses megállapodással. Különösen a Kotromamis-dinasztia alatt domborodott ki Boszniának Magyarországtól való függetlensége vagy nagyon laza kapcsolata. A kapcsolat szorosabbra fűzését királyaink ismételten szerették volna elérni, de ez csak nagy ritkán és akkor is rövid időre sikerült, míg végre a török hódítás megszüntetett minden ily irányú törekvést. Bosznia ezen részére tehát semmivel több jogcímünk nincs, történelmi alapon, mint Galiciához vagy Moldvához és Havas-alföldhöz. Semmi egyéb alap annál, hogy valaha birtokunkban volt, s az, hogy a birtokára királyaink Ausztria által is elismert jogalappal törekedtek.

Az azonban kétségtelen, hogy a mai Bosznia északi része

¹ Más nézet szerint a „rex Ramae“ címet már Kálmán használja.

hosszú időn keresztül szoros kapcsolatban volt hazánkkal, ehez a részhez tehát történelmileg is jogunk volna. Azonban tény, hogy épen ezen a részen a török hódítás ideje alatt bizonyos területi eltolódások, jobban mondva népeségi átszivárgások történtek. Olyan menekülés-félével állunk itt szemben. A hódító törökökről a meghódított területek lakói épen nem voltak jobb véleménnyel, mint pl. a galíciaiak a jelenkorban az oroszokról. Akkoriban nem lévén vasút, nem volt lehető a menekülő lakosságnak egy ország területén való szétszóródása, épen ezért a közvetlen szomszédos nem veszélyeztetett területekre tolódott át a lakosság. Igen kézenfekvő tehát, hogy amint Szlavónia áttolódott magyar vármegyék területére és ezt tételes jog is sanctionálta, épen úgy tolódott át Bosznia északi része a macsói, sói és ozorai bánságok a Száva északi partjára.

Ez alapon tehát konstatálnunk kell, hogy Bosznia és Hercegovinára Magyarországnak csak elévült és igen kevés történelmi jogcíme van, de ez is több, mint amennyi jogcíme Ausztriának van, amely állam történelmi kapcsolatban Boszniával soha sem volt.

Ennyi jogcím igazán nem elég ahhoz, hogy mint némely fróink állítják, Bosznia jogilag már az annexió tényével Magyarországhoz csatoltatott ipso iure, s az csak tényleg áll a monarchia két államának fennhatósága alatt. De különben ennek konstatálása abszolút semmi előnnyel ránk nézve nem jár, hiszen jogilag Dalmácia is hozzánk tartozik és hozzá történelmileg sokkal szorosabb kapcsolatok fűznek. A Bismarck-féle: *Macht geht vor Recht* elvnel fogva a jogcímei felhalmozása különben is felesleges munka. Mindaddig, amíg Dalmácia tekintetében a tényleges és a jogi helyzetet harmóniába hozni nem sikerül, még a jogcímei fennforgása esetén sem aktuális a boszniai kérdésnek a mi javunkra való eldőlését forszírozni.

Különben pedig az egyenesen veszélyt rejt magában, ha azt a tényt, hogy királyaink Boszniaért küzdöttek, jogcímei tekintjük, mert hiszen Bosznia viszont az önállóságért küzdött, s akkor ezek a küzdelmek neki jogcímeiül szolgálhatnak arra, hogy önálló állami-ságát, vagy a *trialismust* követelje.

Érdekes dolog, hogy az összes, Boszniával foglalkozó történelmi munkák a Boszniaért folytatott, legnagyobb részt eredmény-

telen harcok szakadatlan sorozatát tárják elénk, míg ezzel szemben közjogi íróink állandó, „évszázados“ szoros kapcsolatot vitatnak.

A török uralom hanyatlása után a nemzetiségi eszmének a Balkán területén való elterjedésével a Balkán államok, különösen Bulgária, Szerbia, Montenegró és Hercegovina szlávjai, szláv-orosz agitátorok ösztökélésére feltámadtak és teljes függetlenségüket akarták kivívni. A küzdelemben úgy Oroszország, mint Anglia egymással ellentétesen avatkoztak be. Az előzetes békét San Stefanóban Oroszország és Törökország 1878 március 3-án írták alá. Anglia a békeszerződést nem írta alá, hanem Oroszországgal abban állapodott meg, hogy a vitás kérdéseket egy európai kongresszus elé viszik. A kongresszus konkrét javaslatával Németország a „becsületes alkusz“ szerepében lépett fel. A kongresszus Berlinben, 1878 június 13-án nyílt meg. Munkálatainak eredménye a magyar törvényhozás által 1878. VIII. t.-c. által becikkelyezett berlini szerződés lett, melynek XXV. cikkelye Ausztria-Magyarországot bízta meg Bosznia-Hercegovina megszállásával és igazgatásával.

Ennek a megállapításnak indoka nemcsak az volt, hogy seregeink már a törökök kiverése után jól benyomultak Bosznia területére, hanem az is, hogy a Boszniában volt rendezetlen állapotok, gyakori lázadások leginkább a határos monarchia belbékéjét és kulturális fejlődését veszélyeztették, sőt az oroszok által is szított szláv eszméknek a monarchia területére való átcsapásától is lehetett tartani. Hiszen a monarchia ismételt 1831-ben és 1835-ben kényszerítve volt a fegyveres beavatkozásra. Radetzky 1856-ban, Tegetthoff tíz évvel később kifejtették, hogy Ausztria-Magyarországnak békéje biztosítása végett szüksége van Bosznia-Hercegovina birtokára. De az európai közfelfogás is azt vallotta, hogy Ausztria-Magyarországnak a Német birodalom kialakulása után Keleten nyílt működési köre, abban az időben pedig, amikor Velencét is elvesztette a monarchia, III. Napoleon felvetette, hogy a monarchia Velencéről Bosznia átengedése fejében mondjon le.

A berlini szerződés következtében Ausztria császára és Magyarország apostoli királya kiáltványt intézett Bosznia és Hercegovina lakosaihoz. Ez az államirat nyomatékosan hangsúlyozza, hogy nem ellenséges indulat teszi szükségessé a bevonulást, hanem a cél éppen a tartományok békéjének biztosítása. Sajnos, a kiáltvány,

annak dacára, hogy a lakosságnak az összes biztosítható jogokat biztosította, a kívánt eredménnyel nem járt, mert 103 napi küzdelembe került, nagy vér- és pénzáldozatokkal összekötve, míg végre a fanatikuskok által felbújtott lakosság leverése után sikerült a tartományokat megszállani. 1878 szeptember 16-án az igazgatást Öfelsége a közös minisztertanácsra, 1879 február 26-án egyedül a közös pénzügyminiszterre bízta, s az előzőleg a közös minisztertanács mellé az osztrák és magyar kormány képviselőiből alakított bizottságot véleményező testületté alakította át. Március 9-én a közös pénzügyminiszteriumban külön bosznia-hercegovinai osztályt létesített a rendelet s végül 1880. évi július hó 3-án, miután Bosznia-Hercegovina igazgatásának legfőbb alapelveit időközben a két állam törvényhozása is egybehangzóan megállapította, az immár feleslegessé vált bizottságot feloszlatta.

Ezek után érdekes közjogi helyzetet mutatnak a tárgyalt tartományok. Területük felett egyszerre három állam souverainitása érvényesül. Törökországnak a souverainitása is kiterjed Bosznia-Hercegovinára, Ausztriáé és Magyarországé is. Az esetet egyszerűbbé teszi az a körülmény, hogy itt a névleges és tényleges állapot eltér egymástól. Kimondatott, hogy „az occupatio ő császári felségének, a szultánnak a két tartományra vonatkozó souverain jogait nem sérti“. Tényleg azonban a porta souverainitása csak kicsinyes külsőségekben nyilatkozott meg, minők a szultán nevének a körimákban való említése s a török zászlóknak ünnepies alkalmakkor a minaretekre való felvonása. A porta souverainitása tehát tulajdonkép csak „nudum ius“. A hatalmat Ausztria és Magyarország gyakorolja.

III.

Az ifjú török forradalom s általa Törökország részére kivívt alkotmány a helyzeten lényegesen változtatott. Nagyon komplikált helyzet állott volna elő abból, ha a Bosznia-Hercegovina polgárai az 1881. évi október hó 24-én kelt legfelsőbb elhatározás folytán az osztrák-magyar hadseregben lettek volna kénytelenek katonáskodni s emellett a török államban birtak volna szavazati joggal. Nem áll ugyan az a tétel, hogy az állampolgári jogok a kötelesteljesítés ellenértékéül adatnak, azonban ennek a helyzetnek a

visszássága mégis kétségtelen. De talán még ennél is erősebb impulzus volt a nagyszerb agitáció, mely mind nagyobb arányokat öltött, arra, hogy Ausztria császára és Magyarország királya tegye azt az önvédelmi lépést, amelynek nem kis része van a mai világháború felidézésében, hogy a tartományokat annektálja, az ideiglenes uralmat véglegessé tegye, a porta névleges uralmát teljesen megszüntesse. Az 1908. évi október 5-iki proklamációban ígéret tétetett arra, hogy a tartományok viszonyaikhoz mért alkotmányos berendezést nyernek, s mint ennek lényeges előfeltétele, a két tartomány jogállása véglegesen rendeztetni fog.

A proklamáció maga több irányban adhat vitára alkalmat; nevezetesen a proklamáció kétségtelenül mást tartalmaz, mint az 1878. évi VIII. t.-c., mert míg az utóbbi csak ideiglenes megszállásról beszél, a proklamáció a cs. és királyi souverainitás kiterjesztéséről beszél. Érvényesnek lehet-e tehát tekintenünk a törvénytől eltérő királyi rendeletet, vagy pedig Magyarországra nézve az 1878. évi VIII. t.-c. van ma is érvényben és a tartományok ránk nézve ma is csak okkupáltak és nem annektáltak? A kérdés megoldása csak az lehet, hogy nemcsak tényleg, hanem de iure is annektálás forog fenn, mert az 1878. VIII. t.-c. alapján történt okkupációnak annektálássá való átváltoztatása nem ellenkezik a törvénnyel. Az annexió egy olyan több, ami a kevesebbet, az okkupációt nem zárja ki, sőt magában foglalja. Ezért a tárgyalt cs. és királyi rendelet törvénytörlő és nem törvényrontó rendelet. Máskép áll a kérdés a nemzetközi jog szempontjából, azonban minthogy az annexiót az összes hatalmak jóváhagyták, ezzel a kérdéssel foglalkozni felesleges.

A másik vitabázis lehetne a királyi proklamáció azon része, melyben Őfelsége „Háza“ öröklési rendjét a tartományokra is kiterjeszti. Csakhogy a Habsburg-Lotharingiai háznak két öröklési rendje van, az osztrák *pragmatica sanctio*ban foglalt és a magyar 1722—23. I., II. t.-c.-ben megállapított. Ha az osztrák öröklési rend mondatik ki a tartományokra, akkor mivel volna indokolható az, hogy Magyarország a Habsburg-ház három nőágának kihalása után Boszniához való véren szerzett jogát elveszítse. Viszont Ausztriára nézve is ugyanígy sérelmes lehetne a magyar trónöröklési rend alkalmazása. Inkább látszik azonban valószínűnek, hogy e kifejezés alatt a házi törvényekben (osztrák *pragmatica sanctio*)

megállapított trónöröklési rend értetik, mert a magyar törvény nem a Habsburg-ház öröklési rendjét, hanem a magyar korona öröklésének rendjét állapítja meg, míg az osztrák törvény tényleg a „Ház“ öröklésének rendjére szól. E kifejezés homályos voltát indokolja, hogy a proklamáció csak ideiglenes jellegű volt, s egyidejűleg mindkét állam miniszterelnökei felhívták arra, hogy az országgyűlések elé a kérdés végleges eldöntését tárgyazó törvényjavaslatokat terjesszenek. A törvényjavaslatok tárgyalás alá egyik ország parlamentjében sem kerültek.

A dolog természetéből következik, hogy Bosznia-Hercegovinára vonatkozólag a monarchia két államának egybehangzó törvényt kellene hozni. Bosznia és Hercegovina ügye közös egyetértéssel intézendő ügy, mert a közös ügyek taxatívén vannak felsorolva s azoknak egyik csoportjába sem sorozható be. Ennek az ügynek a közössége semmi esetre sem vezethető le a *pragmatica sancti*óból. Azok a nagyfontosságú ügyek, amelyek politikai tekintetből, részint a két állam érdekeinek találkozásánál fogva: célszerűbben intézethetnek el közös egyetértéssel, mint elkülönítve: tekintetnek közös egyetértéssel elintézendő ügyeknek. Ebbe a kategóriába sorozhatjuk Bosznia és Hercegovina ügyét.

A két állam parlamentjét azonban e kérdésben egyetértésre hangolni nem lehetett. A készített törvényjavaslatok egymástól sokban eltértek. A magyar javaslatban kifejezett hivatkozás történik azon ősi kötelekre, melyek Ő felségének dicső elődeit a magyar trónon Bosznia-Hercegovinához fűzték, addig az osztrák erről hallgat. E kérdésben inkább az osztrák javaslatnak van igaza, mert Bosznia és Hercegovina okkupálására a monarchia kapott megbízást, nem pedig Magyarország s az annexió csak ennek következtében vált lehetővé. A monarchia viselte az annexió által okozott mozgósítási és kárpótlási költségeket,¹ és a részben ezen annexió folytán keletkezett konfliktusban is az egész monarchia haderejének és pénzerejének kell helyt állania.

A másik eltérés a trónöröklési renddel kapcsolatos. Az osztrák javaslat e tekintetben egyszerűen *pragmatica sancti*óról beszél, a

¹ Ausztria-Magyarország Törökországnak Bosznia-Hercegovinában birtokaiért 55.000.000 koronának megfelelő két és fél millió török fontot fizetett aranyban.

magyar javaslat pedig az 1722—23. I. és II. t.-c.-re utal, Itt már a magyar javaslat álláspontja a helyes, mert, ha Ausztriának és Magyarországnak egyformán joga van Boszniához, akkor lehetetlen a kérdést úgy rendezni, hogy a három Magyarországon trónöröklésre jogosult nőág kihalásával Magyarország igényét az esetre, ha szabad választási jogával élve, nem azt választaná meg királyául, aki Ausztriában a trónt örökölné, elvesztené. Viszont abban nem volna Ausztriára semmi sérelem, ha az 1723-as törvény szerint állapíttatnék meg a Boszniára vonatkozó öröklési rend, mert ez esetben természetes volna, hogy a három nőág kihalása után a viszonyok ujólag szabályoztassanak.

Az annexió tehát közjogilag még ma sincsen szabályozva s ez a szabályozás aligha lesz másképp megoldható, minthogy valamely területi osztozkodásféle következik be.¹

A mai helyzetet 1910. évi február hó 17-én I. Ferencz József Ausztria császára és Magyarország apostoli királya a két állam kormánya által lefolytatott tárgyalások alapján a törvények azon sorozata által szabályozta, melyeket köznyelven, bár hibásan, „alkotmánynak“ neveznek.

Ezek után a következő kérdéseket kell tárgyalás alá vennünk :
1. Állam-e Bosznia? 2. Mi a helyzete Bosznia és Hercegovina területének? 3. Mi a népesség helyzete? 4. Ki és hogyan gyakorolja a főhatalmat?

¹ Rakonitz Dezső legújabbban a „Magyar Figyelő“-ben megjelent cikkében lehetségesnek tart oly megoldást, hogy Magyarország Ausztriának költségkárpótlást ad, s ezzel szemben megkapja Boszniát kizárólagos birtokul.

(Folyt. köv.)

A környezettanulmány jelentősége.

Írta: *Markovits Lajos*, joghallgató.

— Harmadik közlemény. —

9. Környezettanulmány.

A fiatalkorúak tekintetes Bíróságának

Debrecenben.

A K. Zs. fiatalkorú vádlott ügyében a helybeli rendőrség által kiállított környezettanulmányt személyes eljárásom alapján a következőkben vagyok bátor kiegészíteni:

A most 14 éves leány nyolc éves korában elvesztette édes anyját; azóta rokonainál élt, majd szolgálatba szegődött. Senki sem ügyelt reá. Magárahagyottságában *teljesen elzüllött*. 14 éves kora dacára prostituált. Nem szüleinél él, hanem külön szobát bérelt a L. . . . u. . . . sz. a. A bérösszeget, — miután rendes keresete nincs — erkölcstelenkedésből szerzi meg; éppen így egyéb életszükségleteit is.

Erkölcsei megmentése csak *szigorú javító nevelés* útján biztosítható.

Szüleinek (édes atyjának és mostoha anyjának) viszonyairól a következőket jelenthetem:

Atyja vasúti alkalmazott, aránylag jó jövedelemmel. Lakásuk (gróf V. . . . u. . . . sz. H. . . . kert) elég tágas, de látogatásom idején csak a romlott levegőjű konyhát használják, ott van összezsúfolva öt kis gyermek. Anyjukat mellettük találtam. Ügylátszik, a kis gyermekekre nagyobb gondot fordít, mint a vádlott leányra; fejlettebb erkölcsi érzéket azonban semmiképen sem áruít el.

A leány idősebb nővére szintén elzüllött, most javító intézetben van.

A kisebb gyermekek oltalma érdekében a Fb. 76. §-a alapján ajánlatosnak vélem *pártfogó* kirendelését.

A vádlott leány ideiglenesen a *patronázs-egyletre* lenne bízható, amelynél — a züllött kisebb leányok befogadására, Bernolák professzor úr — ki fogja eszközölni egy ideiglenes menhely sürgős berendezését. Az 56,000/1913. I. M. sz. rendelet 42. §-ának 3-ik bekezdése szerint az ide beutalt gyermek elhelyezésének költ-

ségét a fiatakorúak bírósága a bűnügyi átalányból kiutalványozhatja.

Kelt . . .

Teljes tisztelettel:

M. L.

Teljesen züllött leány, akit a bíróság, ha jó környezettanulmány nem volna, talán megdorgálna, vagy próbárabocsátana.

10. Környezettanulmány

K. I. (K. . . . u. . . . sz.) fiatakorúról.

Fiatakorú édes anyjánál lakik, akinek fia eddigi viselkedése ellen nincs kifogása. Ismerősök, szomszédok szerint az édes anya szorgalmas, dolgozó asszony, aki gyermekeit ruházza, iskoláztatja. Reám is jó benyomást tettek a gyermekek, 14, 12 (terhelt) és 9 évesek. Írni, olvasni tudnak, sőt a legkisebb 4 éves leány is óvodába jár. Az asszony urától hat éve külön él, de meg-meg látogatták egymást. Külön élésüket az asszony azzal magyarázza, hogy férje bányamunkás és miután édes anyja nem akart Debrecenből eljönni, ő anyja mellett maradt; a hadi segélyt most kapja, s a férje is, mikor szabadságon volt, vele lakott.

Általában jó szülőnek látom az asszonyt, s úgy vélem, a gyermekek nincsenek mellette romlásnak kitéve. A háború alatt azért jó *pártfogó* eredményes munkát végezhet a gyermekek további irányításánál, s jótékony útmutatással szolgálhat.

Kelt . . .

Teljes tisztelettel:

M. L.

Az anya gyermekeivel férjétől különváltan a legtisztességesebben él. A felügyelet azonban, miután az anya a kenyérkereső, — nem megfelelő. Mily eredményes munkát végezhet ily helyen a pártfogó. A felügyelet hiányossága volt itt is a bűnbeesés egyik döntő oka. (Érdekes itt, hogy a hadisegély jobban összehozza az évek óta külön élő házaspárokat.)

11. Környezettanulmány

G. K. (. . . . u. . . . sz.) fiatakorúról.

Terhelt fiatakorú édes anyjánál lakik. Nyáron rendszeren kőműves mellett dolgozik. Édes anyja és ismerősei, ha nem is kifogástalan, de elég jó magaviseletűnek tartják. Egyszer-egyszer látták ugyan cigarettázni, de ittasan még soha. Kereshényét átadja, s szülőit tiszteli.

Az anyát általában „*tisztességese*nek“ tartják, aki saját lakásán végzett mosással keresi kenyerét évek óta ugyanabban a ház-

ban. Különös fényt vet az anyóra, hogy *három gyermeke* (a 16 éves terhelt, 11 és 7 éves fiú) *három férfitől származik*, kik közül egyik sem él vele, úgy hogy teljesen magára hagyatva tartja családját. Ez magyarázza meg, hogy *gyermekait iskolába nem járattja*, hanem napszámra küldi, hogy hasznukat lássa. „Jó nevelésről“, melyet a rendőri környezettanulmány említ, tehát szó sem lehet. A tiszta, rendes lakás a megtévesztő. A gyermekek azonban, — a legfentebb mondott szerint — az anyjuk mellett sem romlanak el, de a kisebb gyermekek irányítása és iskoláztatása céljából *pártfogó* kirendelését célszerűnek vélem.

Kelt . . .

Teljes tisztelettel:

M. L.

Igen különös és jellegzetes környezet. Három gyermeknek egy anyja és három apja, — s bár a korkülönbség alig pár év — az anyát „tiszteletesnek“ tartják. Sőt a rendőri közeg, ki az első blanquetta tanulmányt készítette, „jó nevelést“ írt a megfelelő rovatba. Én sem láttam züllés veszélyét az anya mellett . . . de *pártfogó* kirendelését a fentiek szerint szükségesnek véltem. Ezt sem lehet a tárgyaló teremben így eldönteni.

12. Környezettanulmány.

D. J. (. . . u. . . sz.) fiatalkorúról.

Az apa jelenleg katona, az édes anya komoly, józan, vallásos asszony. Négy apró gyermeke őszinte szeretettel ragaszkodik hozzá. A szomszédok is nagyon becsülik a családot. A feljelentő szülők gyermekét sokkal neveltelebbnek, rakoncátlanabbnak tartják, mint a terheltet.

A terhelt öt elemi kitűnő eredménnyel végzett, tovább is tanult volna, de miután apja a harctéren van, most anyjának segít az üzletben. Aránylag elég szép összegek fordulnak meg a kezén (60—70 korona), de soha egy fillér sem hiányzik. Általában jól viselkedik és a családban nincs romlásnak kitéve. *Pártfogó kirendelése nem szükséges.*

A sértett gyermek szülője szigorú büntetést kívánt, azzal a megokolással, hogy terhelt vette a löszközt és mindenki által ismert rossz gyermek. (A két gyermek közös költségen pisztolyt vett s azzal sértette meg magát a feljelentő gyermeke. Az esetet senki sem látta.) A tanulmány világította meg a körülményeket és a bíróságnak *pártfogót* sem kellett rendelni.

VI. E néhány példából is látható, hogy a fiatalok bírósága (gyermekbíró) a jövő társadalom, állam, nemzedékek számára menti meg az eltévelyedett, a züllés veszélyének kitett, vagy már züllés lejtőjére jutott fiatalok. Az eredmény az intézkedés megválasztásától függ. Az intézkedés pedig helyesen és legegyszerűbben csakis akkor választható ki, ha a bíró megbízható, jó forrásból is-

meri a fiatalokú múltját, jelenjét, mindenfajta viszonyait, szóval egész egyéniségét.

A tárgyaló teremben oly részletkörülményeket, mint a környezettanulmányban, megállapítani a bíróságnak módjában nem áll. A Fb. vezérelvei szerint a terhelt egyénisége és környezete átdöntő jelentőségű. Ebben csakis *közvetlen tapasztalat* irányíthat. Másképp viselkednek a terhelt fiatalokúak, sőt a szülők, hozzátartozók, tanúk is a tárgyaló teremben, a bíróság előtt, különösen, ha — a már kifejtettek szerint jár el a környezettanulmány készítője. A cselekmény motivumai ezúton világíthatók meg a legtisztábban, legcélrányosabban, legmegfelelőbben.

A konkrét példákból meggyőződhetünk, hogy az egyéniségek mily különbözők és mennyire más hatást váltana ki ugyanazon „büntetés“ (a régi gyógymód: elzárás) a különböző büntetésekből, helyesebben bűncselekményt elkövető fiatalokúakból. A beteget gyógyítani, elszigetelni (lásd 3. sz. tanulmányt), a nyomorban sínylődő, becsületes családon (l. 1. sz. tanulmányt) segíteni, a keresetképes s nem is szűkölködő, hanem *elégedetlen* (8. sz.) és a teljesen züllött (9. sz.) terhelt ellen védekezni kell. A züllés lejtőjére jutottakat felemelni (l. 2. sz. tanulmányt) pártfogó által, vagy más úton; a környezetükben romlásnak sem kitett alkalmi büntetéseket, helyesen bűncselekményt elkövető fiatalokúakat (l. 12. sz.) pártfogó nélkül célirányos intézkedéssel megmenteni a legszebb kötelesség. Mindegyikre láttunk példát.

Tapasztalhatjuk a tényezők (egyéni, természeti, társadalmi) összefonódását: de majd kivétel nélkül feltűnik a nyomor, elhagyatottság, nevelés hiánya és ezekkel kapcsolatban megdöbbentően gyakran az írástudatlanság. „Az iskolák városában“ is mily nagy számmal vannak a kertészekben, kültelkeken *analfabéták*. Hihetetlen volna ez, ha a fiatalokúak bírósága előtt nem tapasztalnánk.

Ezeket felderíteni, jó környezettanulmányt készíteni csakis megfelelő egyén képes. Kitérőleg legyen szabad e személyről néhány szót.

VII. A környezettanulmány szerény véleményem szerint akkor szolgálja célját, ha lélektani és pedagógiai érzékkel megáldott, de legalább is a magasztos céllal tisztában levő, egyénileg *teljesen megbízható személy* készíti. Amit Baumgarten I. a Fb. tervezetéhez írt kritikájában a hivatásos pártfogóról mond, teljesen ráillik a környezettanulmány készítőjére. „*Nyílt, fő és meleg szív* kellékét ez állás betöltésénél nem szabad elejteni. E két kellék hiányát nem pótolhatja sem az iskola, sem a tapasztalat, ha hozzájuk harmadik társul, *kellő lelkesedés* az ügy iránt csatlakozik, akkor az új intézménnyel diadalra vihető lesz az eszmék összessége“. Fokozottan áll ez a környezettanulmány készítőjére. A teljes megbízhatóság, a nyílt fő, meleg szív és kellő lelkesedés mellé

még talán a *helyi viszonyok* körülmények behatóbb ismeretét is csatolom ötödik, de már kevésbé fontos mellékül.

A két állás, hivatásos pártfogó és környezettanulmány készítője, össze is kapcsolható. Ebben az esetben a tanulmány készítője, illetve a pártfogó tisztviselő figyelemmel kísérhetné az intézkedés hatását. „Elkerülhetetlen — szölt Balogh Jenő igazságügy-miniszterünk Fb. bírái stb. tanfolyamán, — hogy a pártfogó tisztviselők és a társadalom köréből önként erre a munkára vállalkozottak figyelemmel kísérjék esetleg hónapokon át a szabaduló fiatalok magatartását“. — Ily irányban is legcélravezetőbben tevékenykedhetik a környezettanulmány készítője.

Nem célozom itt a hivatásos pártfogó ügykörét felsorolni (patronázs munka, közérdeklődés ébrentartása, fokozása stb. stb.), csak annyiban érintem, hogy ezzel összekapcsolható volna a környezettanulmány készítése is. A részletekbe nem kívánok bele menni, a tárgyhoz csak annyi tartozik, hogy a környezettanulmány jelentősége csak akkor válik valóra, ha megfelelő egyén készíti. Ellenkezőleg még kár is származhatik, (különösen az egyéni szabadságra e tevékenységből.)

VIII. E szerény tanulmányokból, e néhány konkrét esetből és a kifejtettekből levonható az a következtetés, hogy a fiatalok büntető ügyeiben *döntő* jelentősége van a környezettanulmányoknak.

Elvi, általános jelentőségeként áll előttünk, hogy csakis *jó* környezettanulmány által és útján

a) a) érhetőek el és valósíthatók meg a Fb. (1913: VII. t.-c.)-ben lefektetett magasztos eszmék. De alkalmas e tevékenység

b) a társadalom alsóbb, sőt közép rétegei érzelmeinek a nevesítésére, az eszmék megértésére, a köztudatba átvitelére; továbbá

c) a társadalom, az állam iránti szeretet felkeltésére, az állami érzés fokozására;

d) a bűncselekményeket elősegítő tényezők, indító okok felderítésére; egyes vidékek, helyek sajátos kriminalitásának a megállapítására, (indukcióra alkalmas anyag gyűjtésére) is.

A fiatalok kriminalitásainak sajátosságai, jellegzeteségei ezúton domborodnak ki erőteljesen.

β) Nagyjelentőségét (a jó környezettanulmány készítésének) e tevékenységek érezteti, sőt tisztán felismerteti az a szoros kapcsolat, *mellyel a gyermekmentés* nagy problémájával van.

A környezettanulmány készítője nemcsak a vádlott személyével foglalkozik, hanem az egész családdal. A Fb. módot ad arra, hogy ha egy családban a gyermekek, — még ha bűncselekményt egyáltalában nem követtek is el — a züllés veszélyének

vannak kitéve, a fiatalokúak bírósága ezek érdekében intézkedést tehessen.

IX. Jótékony üdvös hatását a Fb. (1913: VII. t.-c.) már eddig is érezteti, de igazán és hatalmasan csak akkor fogja, ha a fiatalokúak bírása a legbiztosabb alapon, a jellemzett egyén által készített jó környezettanulmány alapján választhatja ki a fiatalokú *érdekében* megteendő intézkedést. Ezzel egyszersmind a modern büntetőjog küzdő harcosai vezérelveik, a Fb-ben lefektetett magasztos eszméik diadalmas életrevalóságát *a tények* megdönthetetlen erejével fogják bebizonyítani.

— Vége. —

Nietzsche Zarathustrája és a háború.

Írta Gáspár Endre.

Azt a régi latin mondást, mely szerint háborús időben hallgatnak a múzsák, a most folyó világháborúra annyiszor és olyan határozottsággal alkalmazták már, hogy mint a truismokban általában, nagyon szeretnénk kissé már kételkedni is benne. Másfelől azonban, ha kvantitás tekintetében a háborús esztendők termelése nem is mutatna visszaesést, el kell ismernünk, hogy minden művészi produkció legalább addig az időpontig, míg az irodalomtörténet az örökbecsű művek pantheonjába nem bocsátja, az egyéni értékelés területére tartozik, ami egy általános érvényű tétel kimondhatóságát eleve kizárja. De ha a nagy többségnek igaza van abban, hogy a világháború kora maradandó alkotásokkal mindeddig egyetlen irodalmat sem ajándékozott meg, akkor mi sem könnyebb, mint ennek a tényről elfogadott lehetőségnek okaira rátalálnunk.

A lírától eltekintve, a pillanat-támasztotta benyomások azonnali rögzítése kívül esik a költészet, mi több, általánosságban az emberi lehetőségek határain. A költő, a Schopenhauer szíve szerint való géniusz ezen a téren semmi másban nem különbözik a dolgokat tisztán önmagához való viszonyukban meglátó és megítélő átlagembertől, minthogy az egyszer átélt benyomásokat virtualiter ismét át képes élni; rögzíthetni azonban csak ennek a második átélésnek stádiumában fogja.

Másfelől kétségtelen, hogy a háború nem tartozhatik és nem tartozik azon emberi jelenségek közé, (ha egyáltalán vannak ilyenek!) melyek a költészettel szemben holt értékeket képviselnek. És nem lehet az elsősorban a költészetnek ama fajára nézve, mely áthidaló helyzetet foglal el közte és a filozófia között: és ez a Nietzsche gondolatokból és érzésekből összegyűrt rendszere, a legezaltaltabb és legnagyobb alkotás, amit emberi elme és szív létrehozott.

Mielőtt e tulajdonképeni bevezetés után tárgyunkra térnénk, szabad legyen megjegyeznem, hogy mikor Nietzschének a háborúról való nézeteire igyekszem rámutatni, nem minden ok nélkül kezdtem mondanivalómat a költői átéléssel, s elsősorban annak a háborúra való alkalmazásával: mert Nietzsche először költő és csak másodsorban filozófus. Nincs egyetlen igazsága, mely ne érzelmi összetevőknek eredője volna. Hogy pedig különösen a háborúval áll

szemben, mint költő és nem mint elfogulatlan kutató, bizonyítja az a tény, hogy mint már ezen a helyen megjegyezhetem, Nietzsche a háborút fenntartás nélkül védelmezi és pártolja. Tudományos alapokon állva, képtelenség volna az ő eredményeihez jutni. A higgadt megfontolásnak és elmélyedésnek bármilyen látászögéből nézzük a háborút, feltétlen ellenszenvvel kell viseltetnünk iránta. A szociológia az egyetlen tudomány, mely a nemzetek közti különbségeknek ezt az elektromos kisüléshez hasonlítható nivelálódását magyarázni és megértetni képes: de még ez sem lát benne egyebet szükséges rossznál. Ha ezek után mégis akad ember, aki a háborút föltétlen jónak és helyesnek itéli, teheti ezt két okból: elsőben is nem a dolgok és jelenségek objektív szemléletéből, hanem egy talán előre is megalkotott, esetleg egy túljazott idegzet által is ajánlott tisztán szubjektív érzelmrezdülésből indul ki, másodsor pedig hasonlóképen szervi vagy pszihikai túlfinomodottság kergeti őt az új, a soha nem érzett és soha nem látott felé. Nietzschehen mind a két motívum megtalálható; egyrészt mint nem ismételtetjük eléggé, Nietzsche az érzések filozófusa, másrészt pedig ujságvágy tekintetében talán csak egy emberhez hasonlítható, a tőle lélekben nem egészen távol álló Baudelairehez, aki — csak hogy konvencionális ne legyen — költői szépségeket álmodik bele egy útszálló rothadó hullába, és hűvös, pázsitöld illatokról beszél. A német filozófusnál ugyanez a tendencia természetesen toto genere más területen és módon nyilatkozott meg.

Nietzsche — és ezúttal csaknem kizárólag arról a Nietzsche-ről beszélek, aki a Zarathusrájával egy új evangéliomot adott, vagy akart adni az emberiségnek, — szereti és óhajtja a háborút. Egyedül benne találja meg a szenvedélyek elemi erővel való kitérését. A világtörténelem, mely egy aksiómája értelmében kísérleti cáfolata a gondviselés tanának, amennyiben fejlődést mutathat fel (és a fejlődés Nietzsche-nél sohasem egyéb, mint egy új lépés a magasabbrendű ember felé) a szenvedélyek összecsapásának és a belőle származó eredményeknek láncolata. Ugyancsak a szenvedélyek azok, amikhez így kiált a világtörténelem: Gyötörjétek és kínozzátok az embert! Hogy az az állítás, melynek értelmében minden nagy vagy új eszmét egy világégésből kipattanó szikrának kell lángra gyújtania, való-e, azt objektív alapokon ismét lehetetlen eldönteni. Annyi mindenesetre biztos és elkoptatott igazság, hogy vértanúi minden előhaladásnak voltak. De Nietzsche-nek más okai is vannak rá, hogy a háború jogait vitassa.

A rothadt, további életműködésre képtelen gyümölcsnek az ő felfogása szerint nemesak hogy le kell hullania az életfárról, hanem nem habozik kijelenteni azt sem, hogy ő segít nekik lehullani. Mert az élet azoknak az embereknek való, akik testileg és lelkileg egészségesek arra, hogy magukon túlépítsenek, hídjaiul szolgáljanak

az emberfeletti embernek. Ezzel szemben tökéletesen értéktelennek és silánynak tartom azt a megjegyzést, hogy Nietzsche maga a legtávolabbról sem volt ilyen. Amint hogy a szem minden létezőt be tud látni, csak önmagát nem, úgy az egészséges ember sem tudhat sokat a saját egészségéről s lélektanilag teljesen érthető processzus, ami a Nietzsche túlfűtött kedélyében végbemegy, mikor az általa úgynevezett nagy egészségről álmodozik.

Hogy az életet csak életrevaló egyének érdemlik meg és a részvét, melynek épen az volna a célja, hogy az ezeken kívül létező individuumokat is megmentse, indokolatlan, — nem teljesen önálló gondolata Nietzschének, ha ő is volt az első, aki az ideát kiélezte és kíméletlenül levonta belőle a végső konzekvenciákat. Wilde Oszkár, akire Nietzsche nemcsak szekszuális anomáliájában, hanem esetleg más vonásokban is emlékeztet, hasonlóképen hangsúlyozta, hogy a humanizmus az emberiség eredendő bűne.

Ilyen premissziákból kiindulva, könnyű megértenünk Nietzschének azt az említett nyilatkozatát, hogy az embert gyötörni és kínozni a világtörténelem csaknem egyedüli hivatása: az életerős egyén ügyis meg fogja állani helyét, a gyengének pedig mindenképen pusztulnia kell. Másfelől kétségtelen, hogy a gondolatba Nietzsche lelki abnormitásának egy villanása is belejátszik s csábító vállalkozás volna, a huszadik század eddig egyetlen új tudományának, a Freud-felépítette pszichoanalízisnek mécsével belevilágítani abba a lelki működésbe, mely a sils-márai remetével ezeket a gyötrelmekre szomjas és kínokban tobzódó sorokat megíratta. A mi szempontunkból nézve azonban mindez közömbös. Annyi bizonyos, hogy ha van egy jelenség, mely az erők megedzésére és a gyengéknek már érintett megsemmisítésére képes, a szenvedélyek összecsapása az, vagyis ugyanaz, amit Nietzsche háborúnak nevez. Hogy milyen joggal, annak eldöntését a következőkben fogom megkísérteni.

Nietzsche, mint mindenben, itt is a szélsőségek embere volt, és egyik legkonzseniálisabb méltatója, Alois Richl, alighanem az ilyesmikre gondol, mikor óv attól, hogy túlságosan szósz szerint értelmezzük. A modern háború bizony a legtávolabbról sem felel meg a fentebbi követelményeknek: ezt a szerepet sokkalta jobban teljesítette nála a Darwin létért való küzdelme, ami tulajdonképen az egész gondolat csirája is volt, s amiből végelemzésben az emberfeletti ember gondolata is kisarjadt.

Ilyenformán aztán feltételezhető, hogy Nietzsche a háború okaival nem törődik. Egy felejthetetlenül szép mondása a következő: „Azt mondjátok, a jó ügy az, mely még a háborút is szentesíti? Én azt mondom nektek, a jó háború az, ami minden ügyet szentesít.“

Válogatást csak az ellenségre vonatkozólag ajánl Nietzsche. „Csak olyan ellenségeitek legyen, akit gyűlölhettek, és nem olyan, akit meg kell vetnetek.“ — Ezen a ponton ismét Wilde Oszkára

kell gondolnom, aki némileg tapasztalatból mondhatta, hogy az ember sohasem lehet olyan óvatos, mint az ellenségei megválasztásában.

Mint az eddigiekből is világos, a dekadencia lángeszű filozófusa (mert minden tiltakozása ellenére is az volt) a háborút mindenkor az emberi szenvedélyek lecsapódásának tekinti. Az a körülmény, hogy háborúkat érzelmi motivumok végelemzésben sohasem hoztak. annál kevésbbé fognak létrehozni, az ő magaslatáról nem látható be. Talán a kereszties háborúkat valóban a szenvedélyek teremtették meg, de hogy ezekről milyen véleménnyel lehetett Nietzsche, afölött egy pillanatig sem kételkedhetünk, ha a kereszténységről való nézeteire gondolnak. Nem ismerek ugyan olyan nyilatkozatát, mely erre a Voltaire által örültek menetének nevezett történelmi tényre vonatkoznék, de alapos okunk lehet azt hinni, hogy Nietzsche a nála megszokott következetlenséggel, ami azonban — és evvel nem paradoxont akarunk mondani — nála a legenergikusabb következetesség volt, ezen a ponton kész örömmel elfelejtette volna azt a fentebb idézett mondást, mely szerint a háború okai egy jól megvívott háborúban tökéletesen mellékesek és mohón csatlakozott volna Voltaire ítéletéhez.

De Nietzsche-nek még ebben az esetben is igaza volna, ha a szenvedélyek legalább a háború folyamán jelentkeznének, mintegy kárpótlásul azért, hogy az indító-okok között olyannyira szerény szerep jutott ki számukra. Most már csak az a kérdés, hogy egy háborút valóban az emberi szenvedélyek küzdenek-e végig. Mi, akik a modern háború minden lelki emóciójának hullámverését önmagunkon érezhetjük, bizonyos esetekben talán hajlandók volnánk a kérdés igenlésére; de ilyenkor is aligha fogjuk tagadhatni, hogy az a hatáskör, mely — ha szabad ezt az általánosító kifejezést használnom — az akaratú megnyilvánulásoknak akár a legelkeseredettebb küzdelmek idején is kijut, módfelett alárendelt jelentőségű. A harcos vagy katona típusát régen elfelejtettük már a tajtékzó paripán előrugtató páncélos bajnokban találni, aki semmi egyébire nem gondolva, a gyűlöletnek egy szédületes orgiazmusában rohan ellenfelének, s a modern ember nem egykönnyen fog szabadulhatni attól a képzettől, hogy az igazi katona eszményéhez a higgadt germán, aki a technika minden tökélyével felszerelt fegyverét vállához emelve, isteni nyugalommal céloz, — közelebb áll.

Nietzsche azonban egy pillanatig sem habozik az ilyen módon feltételezett tényekből a további következtetéseket levonni. A harcos nemcsak hogy szenvedélyének egész súlyát latba veti egy háború eldöntésénél, de erejének túltengésében a gonoszságtól sem fog visszariadni. És itt kapcsolódik bele tárgyunkba a minden értékek átértéklésének titáni gondolata, mely Antikrisztusnak, helyesebben talán új Krisztusnak láttatta magát a tizenkilencedik század egyik legzséniálisabb költőjével. Gonosznak lenni nem nehéz, de

nagy gonosztevőnek lenni, legalább szerinte, egy vonás az emberfeletti emberből. Azért nem sugná Nietzsche a gonosztevő fülébe, hogy térjen az erkölcsiség útjára, hanem arra kérné, hogy „nevelje nagyra ördögét“.

A gondolatnak tényleg vannak olyan elemei, melyek a leg-tárgyilagosabb kutató előtt sem fognak problematikusnak látszani. Tagadhatatlan, hogy a gonoszság épen olyan lehetősége az emberi léleknek, akár a morális beccsel bíró jellemvonások. Ebből a látószögből nézve jó és rossz között nincs különbség, mint ahogy a természetben, mit már Spinoza is bölcsen tudott, nincsen morális és immoralis jelenség, ezt a valóságban ismeretlen kategóriát az emberi agy komplikáltsága szülte és toltá át mintegy új szempontúl a dolgok összességére. Ilymódon azonban nem látható be, hogy a rossz mért volna értéktelenebb a jónál, valamint hogy abban is joggal kételkedhetünk, miszerint az emberi léleknek úgynevezett árnyoldalai ellen harcoló morális Don Quijoték mitévők lennének, ha az irigységet pl. (mely még az ő szempontjukból is sok jót alkotott már) sikerülne az emberi pszihéből teljesen kiküszöbölniök. A gondolat különben sem olyan hátborzongatóan immoralis, mint első tekintetre látszik, vagy legrosszab esetben is csak a morál tagadásának, s nem egyszersmind a morál ellenzésének értelmében az. Még a gonoszság ördögének nagyra nevelése sem erkölcstelen gondolat. Ilyen, aki pedig igazán nem volt az, aminek Nietzsche vallotta magát, t. i. immoralista, tőle függetlenül ugyanahhoz az eredményhez jutott. A Brand című drámai költeményben Brand a „mindent vagy semmit“ jelszavával felvértezten, nem azt óhajtja, hogy minden ember jóvá váljék, hanem, hogy aki már jó amúgy sem lehet, ne legyen félig rossz. Peer Gynt is azért kénytelen a pokol egyik leg-megszégyenítőbb módján elkárhozni, mert nem volt egész gonosztevő.

Ez az öntudatos és tökéletes gonoszság az, amit Nietzsche kíván a harcostól. „Mások apályukat szégyenlik, ti dagálytokat“ — kiáltja feljűk. Ennek a dagálnak kiáradása Zarathustra szemében a háború.

Amit Nietzsche ezenfelül még tárgyunkkal kapcsolatban elmond, jobbadán a harcos jellemére vonatkozik, s mint ilyen, bennünket csak másodsorban érdekel. Nietzsche testvéreinek nevezi a harcost, ámbár tulajdonképen fiának is mondhatná, mert a karakter, mint már fentebb is módunkban állt megjegyezni, csaknem teljesen az ő képzeletének alkotása. — Érdekes, hogy Zarathustra a harcostól feltétlen engedelmességet követel, s a típus egy legigazibb megszemélyesítőjének azt tartja, aki még szíve legbensőbb sugallatát is előbb parancsoltatja magának, csak azután teszi meg. Itt már indokoltan támadhat fel bennünk a kétély, hogy az a szenvedélyekből összegyúrt izomember, kinek vonásai közt a szadizmus is nem csekély szerepet játszik, képes volna-e épen ezen a ponton egy idegen akaratnak rendelni alá a

magáét. De Nietzsche meg van győződve arról, hogy a harcosnál a háború öncél, és nem szorul sem indokolásra, sem alkalmazásának megválasztására.

Az egyéni hajlamok szabad kitombolását egyébként a silsmáriai remete sohasem javalta. Egy levelében arról panaszkodik, hogy a legtöbb embernek, akivel az általa megalkotott új morálról beszél, a felszabadult állatot látja kivillanni a szemeiből. Ez a megjegyzés szolgálhat ama megszorításnak magyarázatául is, melyet a harcos jelleme azáltal szenved, hogy szenvedélyei kitombolásának helyére és idejére vonatkozólag egy idegen akarat parancsának kell magát alárendelnie.

A legfőbb parancsot azonban Zarathustra adja meg nekik abban a számtalan fordulatban visszatérő kijelentésben, hogy az ember olyasvalami, aminek fölébe kell kerekedni. Hogy az emberfölötti ember létezése valósággá váljék, ahhoz mindenekelőtt a nálánál alacsonyabb fokozatok megtagadására van szükség. Azért szereti Zarathustra mindazokat, akik a legkülönbözőbb módon megsemmisülésükre törekcsenek. Ugyanezt az önmaguk és mások iránti kíméletlenséget köti szívére Nietzsche a harcosoknak, s ezzel a megállapítással ismételten elérkeztünk ahhoz a ponthoz, melyben egész fejtegetésünk kicsücsösödött: a háború Nietzsche szerint a csekélyebb értékű ember tömegesen való megsemmisítése, melynek célja az emberfeletti ember helyéről gondoskodni.

Más szóval: a háború az említett felfogás értelmében a létért való küzdelemnek egy legekleatásabb megnyilatkozása. Valamint a létért való küzdelem is a faj nemesítésének feladatát szolgálja, úgy a háború is az embernek egy magasabb típusú való evolúcióját készíti elő. Ellenvetéseinket az elmélet ellen már megtettük, s most csak annyit óhajtunk hozzáfűzni a mondottakhoz, hogy a modern háborúban az eseteknek egy enormisan magas hányadában az értékes egyének pusztulnak el, s a fejlődésképtelen individuumokat kíméli meg a végzet.

Fejtegetésünk végéhez érkeve, legyen szabad az elősorolt megállapításokhoz még egy utolsó refleksiót kapcsolnunk. Nietzsche-nak a háborúról való felfogása, úgy, amint nagy általánosságban bemutattuk, nem fedi a valóságot, de épen ezért sokkal költőibb annál. A gondolat, ha valótlan és ekzaltált is, nagy koncepciójú, az igazságnak pedig nincsen általános érvényű indexe. Tagadhatatlan, hogy a matriális világban vannak mindenkit kötelező valóságok, de ahol a reális érzékletekhez az elme szabad tevékenységének, s mindenekelőtt értékelő munkásságának kell járulnia, ott ezerszer és ezerszer fog még felhangzani a pilátuszi mondat: „Mi az igazság?” — Egyik embernél az, amit a tömeg véleménye támaszt alá, a másíknál esetleg az auktoritások szava, egy harmadíknál talán a hangulatainak megfelelő megoldási kísérlet, Nietzsche előtt azonban állandó kitevő mennyiség az igazság, s ez az állandó kitevő az újszerűség, az eredetiség, — a költőiség!

TÁRCA

Az ütközet.¹

(José de Espronceda.)

Hallod az ágyút? Lázadó szívemből
Bősz csatadal száll ajkaimra ma;
S a győztes ágyúszóba belecsendül
Költői kobzom gyöngye dallama.

Nézd, a királyi nép mint szegzi égnek
Rég porba tiprott, büszke homlokát;
Bizó szívében hősi vágyak égnek,
S az elnyomóra tűzözönt okád.

Kürtszó rivall fülembé,
A légben izzó kardvasak ragyognak,
Zászlónk hajlong, a lenge;
S a göggel ívelt Pirenéuszoknak
Szirtjétől visszaverve,
Megrázza dús Cadiznak
Falát a harsány zaj. Nincs szív, amelybe
A véres bosszúszomj útat ne lelne,
Nincs arc, amely ne harci lázban égne,
S ezer torokból cseng a messzeségbe
A „hon s szabadság“ büszke jelszava.

¹ A versnek bizonyos, bár nem túlságosan nagy aktualitását örömmel használom arra, hogy nálunk igen kevéssé ismert zseniális frójjára a figyelmet felhívjam. Espronceda a 19. század egyik legnagyobb spanyol költője. Romantikus. Spanyolországban talán egyedül képviselte azt a Byron rajongásán épült irányt, aminek egyébüttl Musett és Puskin a főreprezentánsai. Napjainkban, mikor a romanticizmus bizonyos mérvű reneszánszát látszik megélni, talán nem hangzik hihetetlennek többé, hogy egy etbeszélő költeménye, a Szalamankai diák, a legjobbak közé tartozik, amit az újkor e nemben létrehozott. Fenti költeményét egyébként a Carlisták ellen írta, 1835-ben elő is adták a Teatro de la Cruzban; milyen eredménnyel, nem tudom. Sajnos, a vers Espronceda minden fényes sajtáságai közül csak páthosának érzékeltetésére alkalmas. A fordítás különben hű igyekszik lenni, csak néhány tipikusan korbéli vonatkozású szót hagytam el. A formában egészen az aprólékos részekig hű maradtam Espronceda egyébként 1842-ben halt meg, mindössze harminckét éves korában. A fordító.

Hazánk ha harcba szólít,
 Fiúk! híven kitartunk,
 S torgatjuk ősi kardunk,
 Melyet kezünkbe ad.
 Valljunk reá erőnkkel,
 És ellenét levágva,
 Kiáltsuk a világba:
 „Hazánk megint szabad!”
 Láttátok a bitortót,
 Hol könny folyt s vér veszett el,
 Kacagni, — élvezettel
 Nézvén e hon baját?
 Óh, csak halálunk az, mi
 Küzdelmeink lezárja,
 S szívünk' minden csapásra
 Újult düh járja át.
 Óh, hon! szerelmed minden
 Kébelben égni látod!
 Óh, szabadság, varázsod
 S hatalmad oly nagyok!
 Zászlód fölött, melyet hű
 Kezünk visz a csatára,
 A béke szűz sugára,
 Mint írisz-fény, ragyog.
 S a durva fegyvereknek
 Dörgő zaján keresztül
 Csodát ígérve rezdül
 Óh, hon, hívó szavad.
 Hívó szavad, mely édes
 Reményt önt a szívekbe,
 S neved, mitől remegve
 Hátrál a szolgahad.
 Van ember, akinek ha
 Dobszó rivall füllébe,
 Keblét ne töltené be
 Egy édes érzelem?
 Lássátok tündökölni
 Győzelmi hírnökök-ként
 A glóriás, örök fényt
 Ezernyi fegyveren!
 Fegyverre! vesszen, aki ellenünk tör!
 A tenger árja nyelje el zuhogva
 Ömlő, hitetlen vére bő özönjét,
 S az óceán megundorodva folyják,
 Viharcsapdosta hátán

Az áruló vért pirosulni látván.

*Az ágyú zúg! A harci dalra minden
Immár szabad nép lelkesen figyel,
S ti^{szolgaföldben} nyugvók, nézzetek ránk,
Míg^a szabadság láncát tépi el!*

Gáspár Endre.

Pasztell.

*Most valaki megáll az alkonyatban,
S egy kapualjból lopva, tétován
Végigtekint az utca mozdulatlan
Tömbjébe ékelt paloták során.*

*Áll, mint ó-könyvből feljött furcsa véset,
És fázva kérdi, mért van oly korán;
S szívét csitítja, e szegény lekésett
Bús jövevényt az örömök torán.*

*A szent toron, hol annyi százan ültek,
S mélyöblü serleg forgott szaporán;
Csak ő, az árva sohse részegült meg
A mások és az önnön mámorán.*

*Most valaki a leples alkonyatban
Egy kapualjból lopva, tétován
Előre surran a beláthatatlan
Homályon át — a temetőbe tán? ...*

Idem.

Óda 1915.

Ne higgyétek, hogy nincsen már remény se!
 Ne sirjatok, hogy minden oly nehéz;
 Új élet nő a könnyek tengerébe!
 Ha kitombolja majd magát a vész!
 Nekünk mesél a Kárpát rengetegje
 A Négy Folyam lágy altató zenét;
 Miénk az Alföld ringó, drága lelke,
 Kék Adriánk biztatva int felénk!

Zászlós vonat robog a néma éjbe,
 Egy újvilágért csendül a pohár!
 Vajjon ki az, ki még most sem remélne?
 Mikor Jövendők mennyre, üdve vár!
 Ezért némult el így e faj keserve,
 Anya fiút, lány mátkát nem maraszt!
 Hogy lobbantsuk fel végre fényözönbe
 Utódainknak a Magyar Taraszt!

Kelet felé! Rohanva ront előre
 Egy nótás ajkú, büszke, vig sereg!
 Ki fél? Ki búsul? Ki oly balga, döre?!
 Kinek szeméből ma is könny pereg!
 Kelet mezői biborpirban állnak,
 Kelet mezőin harsogjon a dal:
 Kelet mezőin vágya új világnak,
 Hogy legyen újra minden ott Magyar!

Testvér Keletnek fénye, gazdagsága,
 Nyugat magyarral majd ha egyesül!!
 Dicsőség, eszmék, tettek új világa
 Köszöntlek, várunk „rendületlenül!”
 Ne higgyétek, hogy nincsen már remény se,
 Ne sirjatok, hogy minden oly nehéz;
 Új élet nő a könnyek tengerébe,
 Ha kitombolja majd magát a vész!

Papp Sándor.

KÜLÖNFÉLÉK

A „Debreceni Egyetemi-kör“.

Kedvesen berendezett helyiségében jan. hó 26-án közgyűlést tartott, melynek főbb pontja az eltávozott, illetve hadbavonult tisztviselők helyének betöltése volt. Elnökké egyhangúlag *Ferenczy Károly* IV. éves hittudománykari hallgató, „Az Egyetem“ szerkesztőjévé *Fehér Gábor* ötödéves bölcsészeti hallgató, a gyógyítószakosztály jegyzőjévé *Kiss Zsigmond* II. éves joghallgató választott meg. A közgyűlés elhatározta, hogy a kör helyiségét február hó elején a meghívandó egyetemi tanárok jelenlétében ünnepélyesen felavatja s a felavató beszéd megtartására az egyetemi kör díszelnökét, *dr. Bernolák Nándor* ez idei e. rektort kéri fel. Patronage ügyek elintézése, sakkverseny rendezés elhatározása s néhány, a kör beléletét szabályozó határozat meghozatala után a gyűlés véget ért. Escelsior!

A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság debreceni köre.

A Magyar Prot. Irodalmi Társaság debreceni köre január 20. alakult meg a kollégium kis tanácstermében. A kör védelnökké egyhangú lelkesedéssel *dr. Baltazár Dezső* püspököt választotta meg, mint akinek munkássága elsősorban volt megalkotója a körnek. Alelnökök: *Dóczi Imre* és *dr. Lencz Géza*. Titkár: *dr. Varga Zsigmond*. Jegyző: *Barcza József*. Pénztáros: *dr. Petzkó Ernő*. Ügyész: ifj. *dr. Erdős József*.

Reméljük és hisszük, hogy a kör Debrecen életében nem-sokára éreztetni fogja áldó hatását. Kétségkívül nagy hatással lesz ez az egyesület a szomszédos városok, sőt vármegyék prot. életére is, de mégis Debrecen várhat tőle a legtöbbet s városunk társadalma nézhet legnagyobb várakozással az új társaság jövője elé.

Már most, amikor még e kör működését meg sem kezdte, érezzük, hogy ez az egyesület életképes és nagy jövőre hívatott. Életképes, mert szinte nélkülözhetetlen, mert igen nagy feladatai vannak s egyszersmind magas állású védelnökében és illusztris tisztikarában biztosítéka is arra nézve, hogy nehéz munkáját teljes sikerrel fogja befejezni.

Nem tagadható — és mert erőt érzünk magunkban a bajok orvoslására, nem is célszerű tagadni —, hogy e város közönsége nem viseltetik olyan fokú érdeklődéssel és figyelemmel a protestáns gondolat iránt, mint azt a „kálvinista Róma“ társadalmától elváránk. Valami nem bánó közönyösség és a saját nagy tradícióink iránt való meglehetősen érzéketlenség él még a legműveltebb családok lelkében is. Akinek a fejében e kör megalapításának gondolata megszületett, az nagyon jól felismerte, hogy a prot. köztudat ébresztése és ébrentartása városunkban nemcsak kívánatos, hanem szinte aktuálisan szükséges dolog s helyesen felismerte az eszközt is, amikor a köztudatra egy nagy arányú társadalmi akció útján akar hatni. Ezt a nagy és nehéz munkát elvégezni, a protestánsokból öntudatos protestánsokat nevelni jött az újonnan alakult egyesület.

Az egyetem ifjúsága egyértelmű lelkesedéssel üdvözlí az új egyesületet útjának kezdetén. Zászlót hajt a kör védelnöke dr. Baltazár Dzsó püspök előtt, akinek munkássága most nem először állít erős bástyát a magyar protestantizmusnak. Közhelyszerű történeti igazság, hogy a magyarság ügyének leghűbb, legtöbbet vérző harcosai nagy részt egyházunk kebléből kerültek ki. Kétségtelen, hogy mindig a „magyar vallás“ volt az, amely minden idegen elem ellen a legdacosabban és a legeredményesebben tudott védekezni. Aki tehát a magyar protestantizmus ügyét szolgálja, az nemcsak vallásos, hanem nemzeti missziót is teljesít s felekezeti különbség nélkül számíthat minden messzebb látó magyar ember hálájára.

Az újonnan alakult körnek, hogy nehéz feladatát megvalósítsa, egyaránt szüksége van fiatalos, energikus tempóadásokra és az érett kor belátó, okos mérsékletére. Mindkettőre nézve a legteljesebb garanciát látjuk a tisztikarban, akiket örömmel üdvözlünk és szép munkájukra Isten segítségét kérjük. (f. g.)

Az Egyetem első doctora és az ifjúság.

Az Egyetem tanácsa 1915 december 18-án tartott rendkívüli közgyűlésén avatta Pápay József ny. r. professzort a böcsészeti tudományok „honoris causa“ doctorává. Magyar nemzeti kulturánknek, közelebről nevezetes részének, a finn-ugor—magyar nyelvtudománynak méltó és régi munkását érte ez a szép tudományos kitüntetés. Az Egyetem ifjúsága, különösen tanítványainak kisebb csoportja azzal a szívből jövő jókívánsággal köszönti kitüntetésé alkalmából kiváló professzorát, hogy legyen még sokáig az eddigihez hasonló lelkes munkájával nemzeti művelődésünk előbbre vivője, tanítványainak pedig az az őszintén szeretett, jeles paedagogiai sikerekre visszatekintő nevelője, akinek eddig tiszteltük, amilyennek szívünkhöz nőtt.

Ünnepli és méltán dícséri Pápay professzort tudományos ér-

demei elismerésül nem csupán a magyar tudományosság. Elévülhetetlen tudományos eredményei arra hivatottak által le vannak szögezve a jövő számára. Az ifjúság részben hírből, tanítványai kis csoportja személyes érintkezésből tiszteli Pápay professzorban az érett tudóst, de *szereti* benne az istenáldotta nevelőt. Ismerjük tudományszeretetét, mely kora ifjúságától kezdve fordíttatja vele erői javát a nyelvtudománynak. Bámuljuk az egyetemes nyelvtudományban való otthonosságát, sokoldalúságát, tudományos kérdésekben való érett, világos felfogását. Ismeretes előttünk az az önzetlen szeretet, mellyel tehetségének kiváló mestereinél, Szarvas Gábornál, Szinyey Józsefnél, Simonyi Zsigmondnál erősödött tudományos készségét a finn-ugor—magyar nyelvtudománynak szenteli. Olvassuk munkássága eredményeit, értekezéseit; forgatjuk nagy munkáját, az Északi osztják népköltési gyűjteményt.

Világos előttünk az a felejtetetlen tudományos érdem, amellyel a kiváló professzornak ez a munkája dicsekszik. Végtelen tudományos kincset mentett meg a Zichy Jenő gróf harmadik ázsiai expedíciójában 1897—98-ban való részvétele. Mert kellő előkészületek után az északi osztjakok közé vonulván, csaknem egy évet tölt Berezov és Obelovszk vidékén közöttük. Távol minden kulturális kényelemtől, a magyar főváros előkelő szociális és kulturális környezete helyett kis fakunyhós falvakban, sötét erdőkben, lassú folyók mellett, szótalán, tudatosan mogorva természetű nép közt. De elérte legfőbb vágyát . . . mert sikerült megfejtenie a Reguly-féle osztják szövegeket, amelyek a nagy utazó korai halála után minden magyarázó jegyzet nélkül maradtak hátra. Feledhetetlen előttünk az a nagyszerű törekvés, amellyel igyekezett bevésni professzorunk „Észak Körösi Csomájá“-nak, a korán elhunyt Reguly Antalnak tudományos jelentőségét köztudatunkba. Szép emléket állít neki Északi osztják népköltési gyűjteménye történeti részében. Értekezik 1905-ben „R. A. emlékezete“ címen fáradságos urali útjáról, 1906-ban a fiatal kutató urali térképéről. A szívekbe kapó megértéssel festi előadásában a fiatal tudós élete tragikumát, aki szívvel-lélekkel tudós akart lenni, nemzeti kulturánknak akart használni. Tudós is volt örök büszkeségünkre, de magyar volt — élete tragikumául. Örök hálára érdemes a Pápay professzor törekvése, amellyel bevési köztudatunkba a megértő rokon szak-tudós, a rokon-lélek szeretetével Regulynak fáradságos testi-lelki szenvedésekkel telt ifjú élete tudományos érdemeit. Kétszeresen érdemes az ilyen munkásság, hiszen mi, magyarok hányszorosan szeretünk nagyjainkról elfelejtkezni.

De felesleges, hogy mi ismételjük rendre Pápay professzor tudományos érdemeit. Elismerték azokat az arra illetékes tudományos forumok, a tudós világ becsülése régóta világít élete útjára. Nekünk, az ifjúságnak, hallgatóinak önmaga a kedves, az ő felejt-

hetetlenül kedves egyénisége. Tudós voltaához megadta az Isten neki nem kisebb ajándékát, a paedagógiai készséget. Tudós asztalánál való munkássága eredményét, szaktudománya anyagát isten-áldotta tehetséggel tudja tanítványaival közölni. Közvetlensége csodálatosan lebilincselő. A száraznak keresztelt rettenetes nyelvtudomány nem lesz persze ajkán sem lágyan folyó mesévé. De benne lüktet előadásában az élet, érdekfeszítő a folyás, mert a hallgatóságnak előtte él a nyelv, vonul fel a tudományos kutatás. Intellektuális élvezet a társaságában eltöltött idő, akár órán, akár a szűkebb környezetben.

Igaz szívvel köszöntjük még egyszer szeretett professzorunkat tudományos kitüntetése alkalmából. Kívánjuk, hogy tartsa meg a jó Isten munkakedvét, erejét még sokáig a magyar kultúra díszére, a mi nevelésünkre.

Simon Károly.

Felhívás!

December első felében az alábbi felhívás jelent meg az egyetemi hallgatók hirdető tábláján: Felhívás! Egyetemi Polgártársak!

E vérzivataros időben — fájdalom — mind többen veszítik el védőjüket, fenntartójukat, kenyérkeresőjüket . . . A támaszra szorulóok gyámolítása, pártfogásba vétele kötelessége minden igaz, egész embernek. Fokozott kötelesség ez azok hozzátartozói iránt, akik legdrágább javukat, életüket teszik kockára, áldozzák fel mindnyájunk jövőjéért, jólétéért . . .

Át kell hatnia minden érző, de még fásult szívet is a 161,000/VII—1914. Bm. rendelet eme szavainak. A társadalom nagy és intenzív érdeklődést tanúsítson a harc téren elesett, továbbá megsebesülés, vagy hadi fáradalmak következtében elhalt katonai egyének és ugyanilyen körülmények között elhalt katonai kötelékbe nem tartozó, de a mozgósított fegyveres erőt követő polgári egyének, továbbá az eltűntek (hadifogságba jutottak) kiskorú gyermekeinek gyámhatósági ügyei iránt. Ilyen család, gyermek sok, nagyon sok van . . . Mert kiből áll a mi derék hadseregünk legnagyobb része? Vagyontalanokból, két keze munkájából élőkől, szűkös sorban lévőkből . . .

Egyetemi Polgárok! Nekünk részt kell venni ezen nemes munkában. E munkánk is azonban csak *szervezetben* céltudatos, célirányos, szakavatott útmutatás mellett lehet igazán eredményes, fokozottan áldásos; ezáltal a gyámhatóság és más hivatalos szervezeteknek is nagyban könnyítjük munkáját, stb. stb.

Az egyetemi hallgatók közül csakhamar számosan jelentkeztek a fenti nemes és kötelességszerű munkára, úgy hogy a rector-professor úr nagymérvű támogatásával már dec. 13-án megalakult az *Egyetemi Kőr Patronázs-szakosztálya* Fodor Emil úr, a helyi

Patronázs Egyesület titkárának és dr. Kiss Sándor tb. városi árvaszéki aljegyző úr megtisztelő jelenlétében. Elnökké Markovits Lajos jogszigorlót, titkárrá Kiss Zsigmond 2. é. jh.-t választották meg egyhangúlag.

Dr. Bernolák Nándor, rector-professor úr irányítása mellett a jelen viszonyok közt a városi árvaszéktől nyert igazolványok alapján a hadisegélyben részesülő hadbavonultak hozzátartozóinak látogatásában és a hadiárvák gondozásának ügyében működnek elsősorban közre nemes buzgalommal a szakosztály tagjai. A szakosztály munkaprogrammjába vette a patronázs munka összes ágát, s különösen a fiatalokúak büntetőügyeiben szükséges környezet-tanulmányok készítését is.

Mi a legszebb reményeket fűzzük a szakosztály áldásos tevékenységéhez.

Az ifjúság szükségleteire tett önkéntes adományok.

Dr. Bernolák Nándor egyetemi rektor annak idején felhívást intézett a nagyobb pénzintézetek igazgatóihoz, úgyszintén a nagyobb vállalatok tulajdonosaihoz, hogy az ifjúság különböző céljaira adakozzanak. A felhívásnak — mint az alábbi adatok mutatják — szép eredménye volt.

Weisz Manfréd, a csepeli tölténygyár tulajdonosa 500 koronát adott. A „Magyar Bank és Kereskedelmi Részvénytársaság“ nevében Krausz Simon vezérigazgató 1000 K küldött.

A debreceni ref. kollégium nevében dr. Kun Béla koll. igazgató úr a tiszántúli ref. egyházkerület közgyűlésének határozata folytán átadta a „Hittanhallgatók köre“, továbbá a Joghallgatók Köre, valamint a debreceni Akadémián fennállott „Athletikai klub“ 10,000 K-t kitevő vagyonát. Ezeket az összegeket egyelőre az Egyetemi Tanács nevében és megbízásából az egyetem rektora kezeli.

A ref. kollegiumtól a ref. „Hittanhallgatók Köre és Joghallgatók Köre“ címen kezelt vagyonból első sorban az Egyetemi kör berendezési költségeit, másodsorban pedig a szegénysorsú és érdemes hittanhallgatók és prot. vallású joghallgatók „Egyetemi köri“ tagdíjait fogják fedezni.

Köszönetet mondunk ez úton is az adakozóknak s velük együtt a legszivesebb köszönetet mondjuk dr. Bernolák Nándor egyetemi rektor úrnak, kinek bámulatos agilitása és ifjúságunk iránt érzett jóakarata itt is szép gyümölcsöt termett.

Bevonult hittanhallgatók.

A honvédelmi minisztérium legutóbbi intézkedése szerint, a tényleges szolgálatra bevonulni tartozott, de hittudományi tanul-

mányaikat még a szabályszerű bevonulási határnap előtt tényleg meg nem kezdett theologus ifjak. papnövendéki kedvezményükben ugyan nem részesülhetnek, de a háború lezajlása, illetőleg egyévi önkéntesi szolgálatuk teljesítése után mi akadályja sem lesz annak, a törvényes kellékek fennforgása esetén a véderőtörvény 29. §-ában megjelölt kedvezményben utólag részesíttessenek és hittudományi tanulmányaikat tovább folytassák.

(Thy.)

Az Egyetemi Hallgatókat Segélyező Egyesület Gyógyító Szakosztálya

áldásos tevékenységet fejtett ki megalakulása óta az elmúlt év október, november és december hónapjaiban. E három hónap alatt 51 egyetemi hallgatót részesített ingyenes orvosi kezelésben és a gyógyszerköltségek 25 százalékát fedezte. Méltánylást érdemlő esetekben az Egyetem rektora ingyenes gyógyszerkiadásra is adott, és ad utalványt. Fogtömések anyagköltségét, az aranytömések kivételével szintén fedeti a Segélyező Egylet nevében az Egyetem rektora; a felhasznált arany-anyag költségét méltányos esetekben, legalább részben megtéríti az Egyesület.

Az Arany Bika fürdőben 25%-os kedvezményre jogosító igazolványokat állított és állít ki a jövőben is az Egyesület és a közel jövőben torna helyiségről is gondoskodni fog.

Az orvosi kezeltetésre jogosító és fürdő igazolványokat ezután is a Szakosztály jegyzője állítja ki. (Piac-utca 24. III. em. 3.)

(Thy.)

A bírói internátus II. teadélutánja.

A legfényesebb erkölcsi és anyagi siker mellett zajlott le f. hó 12-én délután a már közkedveltségnek örvendő II. teadélután. Pompás, közvetlen hangulat, a társadalom előkelőségeinek — köztük az egyetem tanári karának — csaknem teljes számban való megjelenése, a gyorsan lepergő finom ízléssel összeállított műsor számok voltak sikerének fő rugói. Az ötletes program gonddal összeválogatott számai közül messze kiemelkedett *dr. Bernolák Nándorné* három művészi készséggel előadott dala. Teljes élvezettel gyönyörködtünk abszolút biztosságu, rendkívüli technikai felkészültségű, tisztán csengő énekében. Hangja igen kellemes, pompásan iskolázott s mindig feltétlenül hatalmában áll. Fogadja a nekünk szerzett élvezetért ezúton is leghálásabb köszönetünket. *Jóna Pityu* és *Hindy Juci* ízléssel s figyelemreméltó tehetséggel játszották le négy kezes darabukat. *Papp Kálmán* gyakorlott és jó hegedűsnek mutatkozott be, ki bizonyára még nem egy kellemes percet szerez nekünk meleg játékával. Teljes hivatottsággal kezelte *Kürty* nehéz hangszerét. *Csuja Zoltán* ez alkalommal is kitett magáért úgy precíz

kíséreteivel, mint szokott hízossággal előadott magánszámával. Osztatlan tetszés kísérte a *Nizsalovszky Thury és Furher* egész rátermettséggel és sok komikummal előadott víg jelenetét. *Fóris László* újabb aktuális háborús versei nagyon tetszettek. *Kiss Zsiga* pompásan énekelte le strófáit s előadás módja becsületére vált volna akármelyik hivatásos művésznek. A délután konferánsa *Nizsalovszky Endre* igen szellemesen, jól kiérdemelt sikerrel oldotta meg feladatát.

Hauptmann.

A „Debreceni Egyetemi Kör Jogász-szakosztálya“.

A „Debreceni Egyetemi Kör“ szakosztályai közül legelőször a Jogász-szakosztály alakult meg a „Joghallgatók Segítő-Egyesülete“ és a „Joghallgatók Önképzőköre“ feloszlásával kapcsolatosan. Az így kialakult Jogász-szakosztály céljául tűzte ki egyfelől azt, hogy az Egyetemi Kör joghallgató tagjainak szellemi képzettségét az önképzés minden eszközével: szónoklati gyakorlatok, tudományos felolvasások, vitatkozások tartása s pályadíjak kitűzése által előbbre vigye, öregbítse. De másfelől céljául tűzte ki azt is, hogy az Egyetemi kör joghallgató tagjait pénzsegéllyel, pénzkölcsönnel s más egyéb segéllyel támogassa, segítse.

A szakosztály alakuló közgyűlését 1915 október 16-án tartotta, amikor is megválasztotta elnökke: Szarukán Zoltán III. éves joghallgatót, titkárrá: Rázsó Pál II. é. joghallgatót, főjegyzővé: Fábíán Antal II. é. joghallgatót, pénztárnokká: Bányay János II. é. joghallgatót, ellenőrré: Furherr Gyula I. é. joghallgatót, aljegyzővé: Kovács Béla I. é. joghallgatót. Ezenkívül választott a közgyűlés minden évfolyamról 2—2 választmányi tagot is. A szakosztály eddig kifejtett tevékenységét helyszűke miatt majd csak a legközelebbi számban fogjuk ismertetni.

Az Egyetemi Kör sakkversenye.

Ifjú egyetemi körünk kebelében sakkör ugyan még szervezve nincs, de, hogy szellemi tevékenységét egyesületünk ez irányban is megkezdje, február folyamán megtartja első sakkversenyét. A résztvenni kívánók szíves figyelmét ez úton is felhívjuk e versenyre, amelynek a létrejövetelet egyetemi körünk szerény anyagi erejéhez mért hozzájárulásával tette lehetővé. A versenyre vonatkozó fontosabb tudnivalókat a következőkben adjuk.

A versenyen az Egyetemi kör tagjai vehetnek részt. Résztvételi díj egy korona, a bánatpénz két korona, mely utóbbi összeget a résztvevők játszmáik lebonyolítása után vissza fogják kapni. Ha a jelentkezők száma tíznél kevesebb lesz, a verseny kétfordulós fog lenni mindenestre. Ha pedig tíznél többen jelentkeznek, a

részvevők döntenek abban, hogy a verseny egy- vagy kétfordulós legyen. A díjak száma a résztvevők számától függ. A verseny február közepe táján kezdődik. A jelentkezés az Egyetemi kör helyiségében kitett ív aláírása által történik. A versenyen a Maróczy Géza „A sakk” című, a tudományos zsebkönyvtár között megjelent művében levő szabályok érvényesek. Egyébként az Egyetemi kör a verseny rendezésével Filep Gusztáv 3. é. theológust bízta meg, aki az érdeklődőknek készségesen nyújt bővebb tájékoztatást.

A Debreceni Szabad Iskola-Egyesület

1916 január 12-én kezdte meg a háború nagy kérdéseivel közvetve vagy közvetlenül összefüggő népszerű előadásainak sorozatát.

Előadást tartottak eddig: Dr. Kenézy Gyula udv. tanácsos, egyetemi tanár, dr. Pokoly József egyetemi tanár, Balkányi Béla közgazdasági író, Márton Béla felső kereskedelmi iskolai tanár, dr. Kiss Géza egyetemi tanár, László Béla felső kereskedelmi isk. tanár, dr. Láng Nándor egyetemi tanár. A jövő hónapban előadást fognak még tartani: február 3-án dr. Milleker Rezső egyetemi tanár: „Törökország”-ról; február 4-én László Béla: az „Angol és német verseny”-ről (II-ik előadás); február 9-én Márton Béla „Bosznia”-ról; február 10-én dr. Kovács Gábor egyetemi tanár: „Világháború és közgazdaság” címen; február 11-én dr. Vág Sándor: „A pacifista mozgalom”-ról; február 12-én dr. Leffler Béla, a nyíregyházi Szabad Lyceum titkára: „Svédország”-ról; február 16-án Márton Béla: „Bulgária”-ról; február 17-én dr. Kovács Gábor: „A háború és a pénz” címen; február 18-án Heger Flóris: „Dél-német városok”-ról; február 19-én dr. Járossy Sándor, a nyíregyházi Szabad Lyceum elnöke: „Dalmácia”-ról és végül február 23-án Bernharth Sándor mérnök „A Bagdad-vasút”-ról.

A Szabad Iskola-Egyesület fentebbi, igazán érdekes s aktuális előadásainak látogatását ez úton ajánljuk mind az egyetemi hallgatók, mind a nagy közönség ez iránt érdeklődő részének figyelmébe s jóindulatú támogatásába.

Az előadások ingyenesek s mindenkor az Ipartestület dísztermében (Simonffy-utca 1/c. szám, II. emelet) tartatnak este 6-ó 7 óráig.

(r. p.)

TARTALOMJEGYZÉK.

- TANULMÁNYOK: Bosznia és Hercegovina közjogi helyzete. Írta: *Nizsalovszky Endre*. — A környezettanulmány jelentősége. Írta: *Markovits Lajos*, joghallgató. — Nietzsche Zarathustrája és a háború. Írta: *Gáspár Endre*.
- TÁRCA. Az ütközet. Írta: *Gáspár Endre*. — Pasztell. Írta: *Idem*. — Óda 1915. Írta: *Papp Sándor*.
- KÜLÖNFÉLÉK.

TARTALOMJEGYZÉK

TARTALOMJEGYZÉK

1. Kéziratok és nyomtatványok a Magyar Királyság és a Habsburg Birodalom területéről. — A Magyar Királyság területéről. — A Habsburg Birodalom területéről. — A Magyar Királyság területéről. — A Habsburg Birodalom területéről.

